

стю і народні представники не будуть зловживати наданою їм довірою [11, с. 283-290].

Очевидним є лише те, що двопалатність парламенту закріплюється і ефективно функціонує лише в тій державі, де така структура чітко відповідає політичним і соціальним реаліям.

Список використаної літератури:

1. Автономов О. Истоки и смысл двухпалатности парламентов // Порівняльно-правові дослідження. – 2006. – № 2. – С. 26-36.
2. Андреева Г.Н. Конституционное право зарубежных стран: Учеб. – М., 2005.
3. Гутнова Е.В. Возникновение английского парламента (из истории английского общества и государства XIII века). – М., 1960.
4. Грובה В.П. Бікамералізм: досвід Республіки Польща // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 105-110
5. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Особенная часть: Учебник для вузов / Рук. авт. колл. и отв. ред. д.ю.н., проф. Б.А. Стрешин. – 2-е изд., обновл. и дораб. – М., 2006.
6. Лисовский Ю.П. Этапы развития и упадка парламентской демократии в Италии // Из истории европейского парламентаризма. Италия: Сб. ст. – М., 1997.
7. Маклаков В.В. Конституционное право зарубежных стран. Общая часть: Учеб. для студентов юрид. вузов и фак. – М., 2006.
8. Нерсесян В.С. История политических и правовых учений: Учебник для вузов. – Изд. 2-е, стереотип. – М., 1998.
9. Новіков М.М. Становлення та розвиток бікамералізму в історичній ретроспективі // Наукові праці Миколаїв. філії Нац. ун-ту “Кієво-Могилянська Академія”. – Миколаїв, 2006. – Вип. 27. – Т. 40. – С. 57-62.
10. Парламенти світу: 3б.ст. – К., 2004.
11. Рождественский А. Конституционное право: Учеб. пособие. – М., 1996. – Ч. II: Конституционно-правовая мысль XIX – начала XX века: Хрестоматия.
12. Шаповал В.М. Конституційні системи зарубіжних країн: Навч. посібник. – К., 1992.
13. Шаповаленко М., Коуклі Дж. Сучасні моделі бікамерального парламенту // Монітор Нац. Ін-ту стратегічних досліджень. – 2009. – Березень. – С. 16-19.

Надійшла до редакції 08.02.2012

ЯНКОВСЬКА Г.В.,

кандидат філологічних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 341.725:341.234

**ІСТОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ Й РАТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

У статті порушено питання історії прийняття Європейської хартії регіональних мов або мов меншин; здійснено аналіз основних проблем, пов'язаних з її ратифікацією в Україні, та намічено шляхи їх подолання.

Ключові слова: мови меншин, регіональні мови, ратифікація Хартії регіональних мов або мов меншин.

В статье затрагивается вопрос истории принятия Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств; осуществляется анализ основных проблем, связанных с ее ратификацией в Украине, и намечаются пути их преодоления.

Ключевые слова: языки меньшинств, региональные языки, ратификация Хартии региональных языков или языков меньшинств.

The following article is devoted to the history of adoption of the European Charter for Regional or Minority Languages; the fundamental problems associated with its ratification in Ukraine are analyzed and the ways for overcoming are determined.

Keywords: minority languages, regional languages, ratification of the Charter for Regional or Minority Languages.

Інтеграційні процеси, які поступово охоплюють все більшу і більшу кількість спільнот, нині набирають значних обертів. З кожним десятиліттям збільшується чисельність міжнародних організацій, інтернаціональних об'єднань. Наслідки інтеграційних процесів проявляються



чи не у всіх сферах суспільства, в тому числі й у мовній царині. Утім, їх поширення не має приводити до мовної асиміляції, мовного єдиноуподібнення. З метою збереження мовної різноманітності як культурного багатства кожної країни, мовного розмаїття в рамках національного суверенітету Рада Європи з 1957 р. почала розробляти документ щодо розвитку та охорони історичних регіональних мов та мов меншин Європи, внаслідок чого і з'явилася Європейська хартія регіональних мов та мов меншин (далі – Хартія).

Дослідженню цього документа присвячено немало праць науковців, таких як Н. Седнева, В. Радчук, С. Кот, Л. Василик, В. Василенко, Ю. Бестерс-Дільгер, Н. Дзюбишина-Мельник, Т. Пилипенко та ін. Кожен з них аналізує Хартію крізь призму певного погляду: щодо правильності здійсненого перекладу та необхідності прийняття нового перекладу Хартії; щодо проблемних питань, пов'язаних з об'єктом Хартії; щодо особливостей ратифікації Хартії в Україні, щодо правових особливостей застосування Хартії в Україні, щодо фінансово-економічних питань, пов'язаних з ратифікацією Хартії, тощо. Усі ці статті написані в різні періоди розвитку України, деякі положення з них нині вже є неактуальними. Звідси постає необхідність перегляду історії прийняття та ратифікації Хартії в Україні, виокремлення та здійснення аналізу основних проблемних моментів застосування Хартії в Україні та пошук шляхів їх подолання, що і є метою нашої статті.

Як відомо, 1948 р. була прийнята Загальна декларація прав людини, у якій уперше передбачений принцип недискримінації людини за мовною ознакою. Утім, як зазначено в п. 3 Пояснювальної доповіді до Хартії, «попри всю її важливість, вона лише надає особам право не бути підданим дискримінації, а зовсім не створює систему рішучого захисту мов меншин та громад, що їх використовують» [4]. На цьому наголошувалося ще в 1957 р., зокрема в 136 Резолюції Консультативної асамблеї, що і стало поштовхом до створення нового документа, в якому був би розроблений захисний механізм. Метою Хартії є забезпечити використання регіональних мов або мов меншин в освіті та засобах масової інформації, а також дозволити їхнє застосування в судовому та адміністративному середовищі, економічному й суспільному житті та культурній діяльності.

Протягом 35 років тривав процес написання, обговорення та вдосконалення тексту Хартії. Такий довгий часовий проміжок, як зазначає Н. Седнева, вказує на «складний процес узгодження концептуальних засад документа між різними сторонами» [7, с. 151]. І вже 5 листопада 1992 р. Європейська хартія регіональних мов та мов меншин була прийнята і підписана 12 державами.

Відповідно до ч. 1 ст. 19 Хартії цей документ набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку п'ять держав – членів Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цієї Хартії. Першою ратифікувала Хартію Норвегія (10.11.1993), згодом Фінляндія (09.11.1994), потім Угорщина (26.04.1995), пізніше Нідерланди (02.05.1996) і вже після ратифікації документа Хорватією (05.11.1997) Хартія набула чинності 1 березня 1998 р. Хоча в Раді Європи нині 44 члени, але станом на кінець 2010 р. Хартію підписали тільки 33 країни, при цьому ратифікували лише 25. Як бачимо, не всі готові підписати цей міжнародний документ, близько половини членів не бажають його ратифікувати.

Україна входить до числа тих, хто не лише підписав, а й ратифікував цей міжнародний документ. Наша держава стала членом Ради Європи у 1995 р., і вже через рік 2 травня вона підписала у Страсбурзі Хартію. Ратифікація цього міжнародного договору не відразу відбулася в Україні, а тільки 24 грудня 1999 р. Деякі дослідники вважають, що приводом до передноворічної ратифікації стало рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. щодо застосування української мови. Зокрема, з метою захисту інших недержавних в Україні мов, насамперед російської, і був прийнятий Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (далі – Закон про ратифікацію) [3].

Що ж зазвичай зазначають у таких ратифікаційних документах? Як правило, два ключових моменти: 1) перелік регіональних мов або мов меншин; 2) визначення пунктів (підпунктів) частини III Хартії, які держава буде застосовувати щодо кожної з перелічених у ратифікаційному документі мов. Таких пунктів (підпунктів) відповідно до п. 2 ст. 2 Хартії повинно бути не менше 35, окрім положень частини II, яку зобов'язані застосовувати до всіх регіональних мов та мов меншин. Утім, не все було враховано в українському Законі про ратифікацію.

Щодо виокремлення мов, то варто зазначити, що в Законі про ратифікацію відсутній пе-



релік регіональних мов або мов меншин. Натомість зазначено національності, до мов яких слід застосовувати положення Хартії. Зокрема, про це зазначено в п. 2 Закону про ратифікацію: «Положення частини III Хартії застосовуються до мов національностей: росіян, євреїв, білорусів, молдован, румунів, кримських татар, болгар, поляків, угорців, греків, німців, гагаузів, словаків – таким чином...» (підкреслено авт. – Я.Г.). Безумовно, таке положення прямо суперечить положенням Хартії, яка спрямована на охорону і розвиток регіональних мов і мов меншин, а не встановлення прав для їх носіїв (на чому акцентується навіть у преамбулі Хартії та підкреслюється в пояснювальній доповіді до Хартії (напр. п. 10)).

Крім того, визначені пункти чи підпункти положення частини III Хартії повинні застосовуватися згідно з Законом про ратифікацію диференційовано, залежно від чисельності осіб, які належать до певної національної меншини і постійно компактно проживають у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Так, якщо такі категорії осіб становили 20 %, то застосовувалися 68 відповідних пунктів чи підпунктів частини III Хартії (згідно з п. 2.1 Закону про ратифікацію); якщо 10–20 %, то 50 пунктів чи підпунктів (згідно з п. 2.2 Закону про ратифікацію), якщо чисельність цих осіб є значною, але не відповідає вимогам 2.1 та 2.2 Закону про ратифікацію, то в міру розумної можливості до їх мов застосовуються 39 пунктів (підпунктів) Хартії (п. 2.3. Закону про ратифікацію).

Створюючи такі правові норми, законотворці чомусь не врахували: 1) підстави вираховування відсотків таких національних меншин (чи від загальної кількості населення України чи від осіб, які проживають на певній території?); 2) спроможність (насамперед фінансову) України виконати всі передбачені Законом про ратифікацію пункти, яких навіть у найгіршому варіанті понад 35 (мінімум, передбачений Хартією), а в найкращому – аж 68.

Разом з тим у п. 3 Закону про ратифікацію враховані навіть «понаднормові» пункти: «Верховна Рада Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування за наявності достатньої кількості осіб національностей, зазначених у підпунктах 2.1 та 2.2 цього Закону, та за наявності джерел фінансування можуть встановлювати і більш сприятливі, ніж у цьому Законі, умови функціонування регіональних мов або мов меншин» (підкреслено авт. – Я.Г.).

Невмотивованим видається й п. 5 Закону про ратифікацію: «При застосуванні положень Хартії не допускається скорочення мережі освітніх, культурних та інших закладів, у функціонуванні яких застосовуються мови національних меншин». Як показує практика, кількість освітніх культурних та інших закладів залежить від потреб, бажань населення, а не від правових настанов.

Як бачимо, Закон про ратифікацію мав чимало недоліків. Оскаржити його прийняття взялися 54 народних депутати, вважаючи, що цей документ не відповідає Конституції України, а також деяким положенням Регламенту Верховної Ради України. Конституційний Суд України 12 липня 2000 р. прийняв рішення, згідно з яким визнано Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним). Такий висновок зроблено у зв'язку з порушенням конституційно встановлених правил підписання та офіційного оприлюднення законів України (ст. 94 Конституції України).

Друга спроба ратифікації припадає на 2003 р., а саме 15 травня, коли й відбулася друга ратифікація Хартії. Що ж змінилося? По-перше, у Законі України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» від 15.05.2003 (далі – Закон про другу ратифікацію) вже подано перелік мов національних меншин України, відповідно до яких застосовуються положення Хартії. По-друге, відсутня диференціація регіональних мов або мов національних меншин за кількісним показником. По-третє, кількість пунктів чи підпунктів частини III Хартії, що застосовуються до відповідних мов зменшилося (лише 42), відтак, знизилася і вимоги щодо застосування мов у певних сферах. По-четверте, відсутня норма щодо недопуску скорочення мережі освітніх, культурних та інших закладів, у функціонуванні яких застосовуються мови національних меншин.

Водночас залишена норма (прийнята з незначними правками) щодо розмежування заходів укріплення української як державної мови та заходів застосування положень Хартії: «При застосуванні положень Хартії заходи, спрямовані на утвердження української мови як державної, її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, не



вважаються такими, що перешкоджають чи створюють загрозу збереженню або розвитку мов, на які відповідно до статті 2 цього Закону поширюються положення Хартії».

Деякі депутати Верховної Ради України були незадоволені і цим варіантом Закону про другу ратифікацію, що стало приводом для нового звернення до Конституційного Суду України. Зокрема, 46 народних депутатів клопотали про визнання неконституційним Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин». Конституційний Суд України у рішенні від 19 лютого 2004 р. відмовив у відкритті конституційного провадження у справі через невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Удруге ратифікований закон в Україні був підписаний в Європі лише 19 вересня 2005 р. Відповідно до п. 2 ст. 20 Хартії щодо будь-якої держави, яка приєдналася до цього міжнародного договору, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи документа про приєднання. В Україні Хартія набула чинності лише 1 січня 2006 р. Хоча й була здійснена вже друга ратифікація Хартії, однак і текст Закону про другу ратифікацію, і перекладний текст самої Хартії не позбавлені недоліків.

І. Щодо перекладу Хартії. Основна дискусія точиться навколо назви Хартії, а точніше, неправильного її перекладу. Так, науковці вважають, що ні про яку мову національних меншин у Хартії не йдеться. Натомість у документі згадується про міноритарні мови, тобто ті, яким справді загрожує зникнення. «Сьогодні у світі існує 6 809 мов. Але понад 90 % з них мають менше 100 тис. носіїв, причому 350 мов – менше 50-ти. Ці мови можна було б занести до Червоної книги, коли б така існувала» [2]. Ось ці 90 % і є міноритарними, на думку автора статті, які і треба охороняти і розвивати. На цьому наголошує і В. Василенко: «Наш аналіз автентичних текстів Хартії засвідчив, що базовий термін «regional or minority languages» (англ.) («*langues regionales ou minoritaires*» (фр.) був неправильно перекладений українською мовою як «регіональні мови або мови меншин». Його правильним українським відповідником є «регіональні або міноритарні мови», тобто ті мови, що використовуються у певному регіоні і є менш поширеними, ніж інші в межах цього регіону» [1]. Разом з тим В. Василенко наголошує, що терміни «регіональна мова» та «міноритарна» у дечому перекликаються, але все ж таки це не тотожні поняття: «Звичайно, регіональна або міноритарна мова є одночасно і мовою етнічної меншини, але ці терміни не тотожні. Захист мовних прав європейських меншин регламентується іншим документом – Рамковою конвенцією 1995 р. про захист національних меншин» [1].

Інші ж вважають, що доречнішим було б використання терміна «меншинні мови», імовірно, від слів меншість, менше: «Як відомо, існує проблема адекватного перекладу українською мовою назви Хартії у тій її частині (англомовний варіант “minority languages”), яка в нинішніх офіційних україномовних текстах перекладена як «мови меншин», тоді як правильним мав би бути термін «меншинні мови» [8].

Найбільше зауважень виникає у В. Радчука, який перед зауваженнями подає основні правила перекладу, про які забули перекладачі Хартії: «Золоте правило перекладацького фаху таке: назву твору чи документа слід перекладати лише після аналізу й перекладу всього тексту. Ще одна засада: правдивий переклад – це не сліпа копія, не мавпування перебігу лексичних значень і не крик папуги-імітатора. «Щоб перекласти, треба зрозуміти – ось переший і головний закон перекладу» (О. Кундзіч)» [6].

Згідно з такими настановами, на думку В. Радчука, основною метою Хартії є збереження в Європі мовного розмаїття. Саме враховуючи дух Хартії, автор статті пропонує такі її назви: «Європейська хартія zagrożених мов», «Хартія захисту місцевих рідкісних мов Європи», «Хартія збереження мовного розмаїття Європи», «Європейська хартія малопоширених місцевих мов». Назва Хартії, як зазначає В. Радчук, не може бути загадкою чи напівзагадкою, вона повинна бути цілком прозора і зрозуміла всім. Крім того, текст самої Хартії потребує нового фахового перекладу, адже в чинній редакції наявна велика кількість перекладацьких недоліків (щодо назви «нетериторіальні мови», щодо назви статті 10 Хартії «Адміністративні органи та публічні послуги») та ін.).

Ситуація ускладнюється ще й тим, що в українському законодавстві відсутні поняття



«регіональна мова» та «мова меншин» (є поняття «мова національних меншин»), що призводить до численних суперечностей у трактуванні цих понять.

Таке різночитання Хартії характерне не лише для українських читців, адже цей міжнародний договір, як зазначає Ю. Бестерс-Дільгер [9, с. 97], дає змогу кожній державі тлумачити її самостійно. Унаслідок чого виникає ще більше запитань: чи потрібно розмежовувати поняття «регіональні мови» та «мови меншин» (в німецькому законодавстві, наприклад, розмежовують); чи може в одній країні одна мова бути і регіональною, і меншинною; чи потрібно застосовувати різні заходи щодо різних мов (більш і менш поширеніших у державі) і под.

Деякі відповіді на ці питання можна відшукати в Пояснювальній доповіді до Хартії. Наприклад, вчитасмося в такі положення: спільною рисою для багатьох цих мов є більший або менший ступінь загрози їхньому існуванню (п. 2); Хартія призначена захищати регіональні мови або мови меншин і сприяти їм як частині європейської культурної спадщини, що знаходиться під загрозою (п. 10); Хартія має на меті захищати регіональні мови або мови меншин та сприяти їх розвитку (п. 11); серед інших виразів, таких як «менш розповсюджені мови», Тимчасовий комітет експертів обрав термін «регіональні мови або мови меншин» (п. 18) та ін. Звідси чітко випливає, що йдеться справді не стільки про регіональні, не стільки про мови меншин, як про оті загрожені, малопоширені, меншинні, міноритарні. Утім, з усього переліку вважаємо доречним використання терміна «малопоширені мови» як найбільш зрозумілого, питомого та доречного.

У п. 21 Пояснювальної доповіді читаємо: «...значною мірою залишається правом кожної сторони вирішувати, які положення мають бути застосовані і до якої мови»; у п. 47 таке: «...держави самі повинні обирати положення частини III, які визначають рамки, що відповідають конкретному становищу кожної мови. Вони можуть також, якщо бажають, визначити загальні рамки щодо всіх мов або групи мов»; у п. 48 таке: «...існує розуміння, що пункти не обов'язково повинні бути однаковими для кожної мови». Тобто допускається диференційований підхід до застосування положень до різних регіональних мов або мов меншин.

II. Щодо переліку мов. Насамперед зауваження щодо неправильного називання перелічених мов у Законі про другу ратифікацію: білоруська, болгарська, гагаузька, грецька, єврейська, кримськотатарська, молдавська, німецька, польська, російська, румунська, словацька та угорська. По-перше, двічі названо одну й ту ж мову – молдавська та румунська, коли молдавська, на думку більшості науковців, є діалектом румунської; по-друге, грецька мова в Україні не використовується, на сучасному етапі розвитку грецької мови сукупність її діалектів називають новогрецькою мовою; по-третє, єврейської мови взагалі не існує, наявні окремі єврейські мови: іврит та ідиш, а про яку безпосередньо йдеться – невідомо.

Також незрозумілими видаються підстави для виокремлення тих, а не інших мов у ратифікаційному документі. Якщо керувалися переписом населення 2001 р., то в Україні проживають такі національності (перелік зазначений з урахуванням чисельності від більшої до меншої): росіяни, білоруси, молдавани, кримські татари, болгары, угорці, румуни, поляки, євреї, вірмени, греки, татари, цигани, азербайджанці, грузини, німці, гагаузи та ін. [5]. Як бачимо, мови національностей вірмен, татар, циган, азербайджанців та грузин у ратифікаційному документі не зазначені. Натомість у переліку мов, які зазначені в Законі про другу ратифікацію, відсутні мови, які справді є рідкісними в Україні, наприклад, караїмська, ромська, кримчацька мови.

Окремі спроби виправити недоліки в ратифікаційному документі все-таки були. Так, з метою уточнити перелік мов у Законі про другу ратифікацію народні депутати розробляли відповідні законопроекти. Зокрема, законопроект № 7185 від 30.09.2010 (суб'єкт законодавчої ініціативи – Голуб О.В.) планувалося ввести до переліку ще й русинську мову; законопроект № 1071 від 05.05.2010 (суб'єкт законодавчої ініціативи – Колесніченко В.В.) планувалося ввести до переліку румейську, урумську, ідиш, але вилучити грецьку; законопроект № 0098 від 15.09.2008 (суб'єкт законодавчої ініціативи – Ющенко В.А.) планувалося ввести до переліку вірменську, ідиш, новогрецьку, ромську мови (проект відкликано). Проте поки що ніяких змін до Закону про другу ратифікацію не внесено.

Викликає сумнів внесення російської мови до ратифікаційного документа. З цього питання побутує думка щодо бажаного виокремлення в ратифікаційному документі тих мов, які не мають офіційного статусу в інших країнах (напр., гагаузька, кримськотатарська). А оскільки



російська мова є державною в Російській Федерації, то відносити до регіональних мов або мов меншин її не потрібно. Ми вважаємо, що таке твердження є неперевіреною, адже у п. 18 Пояснювальної доповіді читаємо, що мова меншини в одній державі може бути мовою більшості в іншій, саме тому російську мову визнали як малопоширену в таких країнах, як Вірменія, Румунія, Фінляндія.

Утім, небажаність її виокремлення в ратифікаційному українському документі обгрунтовуємо таким. По-перше, заходи, передбачені Хартією, треба застосовувати до малопоширених мов у державі. Чи є російська мова малопоширеною, коли за переписом 2001 р. вона є рідною для 29,6 % населення України? Навряд. По-друге, її виокремлення не є обов'язковою підставою для застосування положень Хартії. У п. 42 Пояснювальної записки читаємо: «Держава-учасниця може, не порушуючи букви Хартії, визнати, що певна регіональна мова або мова меншини існує на її території, та вважати за краще, з власних міркувань, не поширювати на цю мову дію положень частини III Хартії». Так, наприклад, Данія, ратифікувавши Хартію, не звітується про заходи захисту фарерської та гренландської мов, адже в країні і так високий рівень захисту цих мов.

Крім того, у Законі про другу ратифікацію не згадано про українську мову як державну (офіційну), яка є малопоширеною в окремих регіонах країни (зокрема, південних та східних). Адже в Хартії, саме в п. 1 ст. 3, передбачено, що «Кожна Договірна Держава визначає у своїй ратифікаційній грамоті або своєму документі про прийняття чи затвердження кожну регіональну мову або мову меншини *чи офіційну мову, яка менш широко використовується на всій її території або частині території* і до якої застосовуються пункти, визначені відповідно до пункту 2 статті 2» (*підкреслено авт. – Я.Г.*). тобто, як зазначено в п. 51 Пояснювальної доповіді, «якщо держава бажає, щоб офіційна мова, яку використовують менш широко, мала підтримку з боку захисних та заохочувальних заходів, передбачених Хартією, вона має визначити, чи можна застосовувати Хартію до цієї мови». А така потреба в Україні все-таки існує щодо східних, а особливо південних її територій (в Автономній Республіці Крим українська мова поширена лише у 10,1 % населення). До речі, у Швейцарії підлягають спеціальному режиму захисту й державні мови – ретороманська та італійська, якою відповідно володіють 8 % та 1 % населення, у Фінляндії – шведська (5,6 % населення).

Суперечливим є й питання щодо невіднесення до регіональних мов або мов меншин мови мігрантів. Його проблемність пов'язана з часовим відрахуванням: скільки потрібно часу, щоб мову мігрантів визнати мовою регіональною чи мовою меншин? Відповіді на це в Хартії немає, що породжує різне її тлумачення і, відповідно, застосування.

З метою позбавлення цих недоліків в українському законодавстві потрібно: 1) належним чином вивчити насамперед мовну ситуацію в Україні; 2) у разі виникнення суперечностей проаналізувати ратифікаційні документи інших держав. На підставі зробленого виокремити малопоширені мови в український ратифікаційний документ. Тільки у такий спосіб можна дійсно обійти більшість гострих кутів та небажаних суперечок з цього питання. Утім, чи допоможе Хартія зберегти і розвинути всі малопоширені мови в Україні? Невідомо, хоча практика сьогодні поки що таких гарантій не дає: «Хартія не виконує свого призначення: вона не в змозі врятувати меншинні мови від вимирання... Хартія допомагає зберегти ці мови, але не дає жодних гарантій. Іноді вона просто продовжує процес умирання» [9, с. 99]. Подальші розвідки вбачаються в аналізові Доповіді Комітету експертів про застосування Хартії Україною та Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи щодо застосування Хартії Україною.

Список використаної літератури:

1. Василенко В. Які мови в Україні потребують особливого захисту. Колізія між національним законом і міжнародними зобов'язаннями держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/46241#article>.
2. Василик Л. Міноритарна мова? Чи правова неграмотність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h.ua/story/256622>.
3. Кот С. Мовна Хартія: на Захід чи на Схід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/47670#article>.
4. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин та пояснювальна доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Report_uk.pdf.
5. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення



2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality>.

6. Радчук В. Захід є захід, а схід є схід... Про ціну буквализму й домислу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.universum.lviv.ua/archive/journal/2004/radch_5_06.html

7. Седнева Н.О. Регулювання мовних питань в Україні та Європейська хартія регіональних мов чи мов меншин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Politology/2006_27/27-30.pdf

8. Експертний висновок про відповідність зобов'язанням України в рамках ради Європи проекту Закону «Про регіональні мови та мови меншин», реєстраційний № 1072, підготовлений Секретаріатом Комітету з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: comeuoint.rada.gov.ua/komevroit/doccatalog/document.

9. Бестерс-Дільгер Ю. Сильні та слабкі сторони Європейської Хартії регіональних або міноритарних мов: західноєвропейський досвід // Мовознавство. – 2010. – № 1. – С. 94-99.

Надійшла до редакції 26.12.2011

ВОЛОШИНА Ю.В., здобувач

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.31

НАЦІОНАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ: ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ

Визначено правову природу та етапи розвитку складного феномена «національний суверенітет». Проведено глибокий аналіз цього поняття та відображено правові питання його розуміння в контексті видозміни через трансформаційні державницькі процеси.

Ключові слова: суверенітет, держава, чинне законодавство.

Определяются правовая природа и этапы развития сложного феномена «национальный суверенитет». Проводится глубокий анализ этого понятия и отображаются правовые вопросы его понимания в контексте видоизменения вследствие трансформационных государственных процессов.

Ключевые слова: суверенитет, государство, действующее законодательство.

The article defined the legal nature and stages of development of complex phenomenal events of "national sovereignty". In-depth analysis of this concept and provides the legal issues in the context of his understanding of the modifications due to the transformation of government processes.

Keywords: sovereignty, state, current legislation.

Інститут суверенітету є одним з фундаментальних правових комплексів теорій державницького будівництва та етнодержавознавства. Проблеми суверенітету, його генези, види, форми складні теоретично, методологічно та досить гостро розглядаються у правовій та політичній сферах, причому основними труднощами на сьогоднішній день є те, що в юристів і політиків є серйозні розходження в поняттях [1, с. 26]

Серед сучасних науковців політичної сфери сьогодні різко зростає критика традиційного суверенітету. Вони стверджують, що визнавати держави суверенними так само, як п'ятдесят років тому, є ігноруванням дійсності. Зростання взаємозалежності, ознакою якої є глобалізація, ставить питання про уточнення цього поняття.

На думку О. Кустарьова, державний суверенітет є центральним поняттям як для ранньої, так і для нової теорії держави. Наповнення його змісту пов'язане з першим систематичним розвитком поняття держави в юридичній та політичній теорії і практиці. Суверенітет – це джерело закону. У той самий час суверенітет означає єдність суб'єктів влади, що протиставляється безлічі інших держав. Отже, суверенітет існував, декларуючи свою неподільність і партикулярність [2, с. 160].

Р. Хаас вважає, що повна монополія влади, якою суверенні держави володіли раніше, поступово зникає. Тому суверенітет повинен бути не абсолютним, а умовним, навіть договірним [3, с. 18].

Разом з цим окремі дослідження теоретико-правового аспекту розуміння та забезпечення національного суверенітету, незважаючи на його актуальність, проводилися мало, що є істотною прогалиною в даній сфері наукових досліджень суверенітету. В той же час детальна роз-

